

6. Ontwikkelingen in de Productiesector

De regering Santhoki-Brunswijk heeft reeds in een vroeg stadium van zijn regeertermijn aangegeven de productiesector een significante duw in de rug te geven. Ook heeft de regering zich gecommitteerd aan de zogeheten "Vision 25procent by 2025" van de CIRCARICOM, het verminderen van de voedselimporten met 25 procent tegen 2025. In dit kader zijn het "Productie Krediet Fonds" en het Nationaal Ontwikkelingsfonds voor Agribusiness (NOFA) opgezet. Hiermee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan het beschikbaar maken van voldoende kredietfaciliteiten voor de agrarische sector.

Het NOFA fonds is bij wet van 11 april 2022 "Wet Nationaal Ontwikkelingsfonds voor Agribusiness (NOFA)" opgericht met als doel de agribusiness te bevorderen, de concurrentiepositie en de verdien capaciteit van de agrarische bedrijven te versterken, en het op verantwoorde wijze verstrekken van kredieten aan ondernemers in de agrarische sector. Het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij (LVV) is belast met de uitvoering van deze wet. De beheerder van het fonds is de Trustbank Amanah bank. Kleinschalige- en middelgrote bedrijven en individuen die in de landbouw, veeteelt- en visserijsector actief zijn kunnen tot maximaal SRD 1.000.000,- tegen een rentepercentage van 5,5 procent per jaar lenen.

Inmiddels zijn er al een aantal leningen uit het fonds verstrekt voor projecten verspreid over verschillende sectoren. Per januari 2024 waren er reeds 100 goedgekeurde aanvragen ter waarde van SRD 53,3 miljoen. In de rijstsector zijn al een aantal aanvragen goedgekeurd als onderdeel van een groter project met de focus op het verminderen van het tekort aan machinecapaciteit voor onder andere het bewerken van rijstvelden en irrigatiewerkzaamheden.

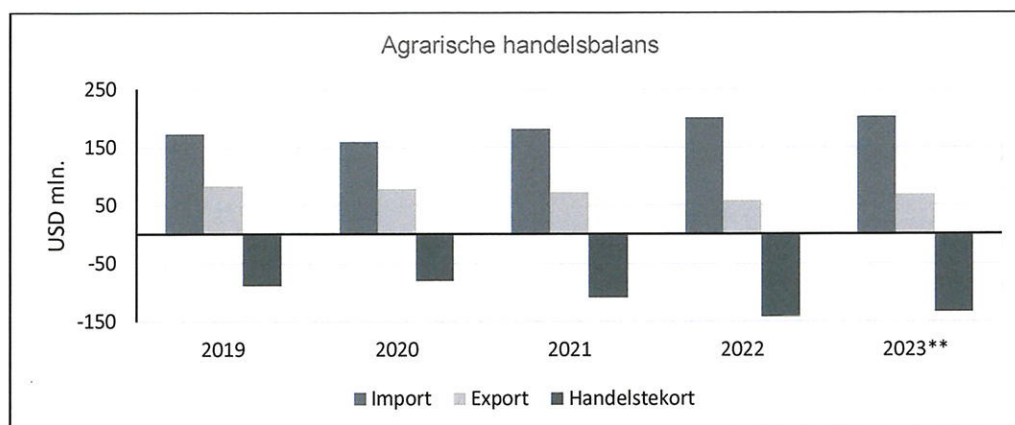
6.1 Agrarische sector

Tot de agrarische sector behoren: Landbouw, Veeteelt en Visserij. De gemiddelde bijdrage van de totale agrarische sector aan het Bruto Binnenlands Product (marktprijzen) in constante prijzen (2015=100) bedroeg in de periode 2019-2023 ongeveer 5,7 procent. Opgemerkt moet worden dat de bijdrage van de visserijsector aan het BBPmp in constante prijzen hoger lag dan dat van de landbouwsector gedurende de verslagperiode. Het gemiddeld aandeel van de visserijsector bedroeg over voornoemde periode 2,5 procent en dat van de landbouwsector 1,9 procent.

Na vier opeenvolgende jaren van gestaag dalende exportopbrengsten van de agrarische sector, wordt voor 2023 een groei van ongeveer 18 procent verwacht. De exportwaarde van de agrarische sector wordt voor 2023 geschat op USD 69 miljoen tegenover USD 58 miljoen in 2022. In 2020 en 2021 bedroeg de exportwaarde uit bovengenoemde sector respectievelijk USD 79 miljoen om USD 73 miljoen. In het eerste halfjaar van 2024 is bijkans USD 35,8 miljoen aan uitvoer geregistreerd, dit is 20 procent meer ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. Het aandeel van de exportwaarde van de agrarische sector in de totale exporten van het land bedroeg in de evaluatieperiode gemiddeld 3,2 procent.

De importwaarde van de agrarische sector was over de gehele evaluatieperiode hoger (gemiddeld 2,5 keer hoger) dan de exportwaarde van de agrarische sector. Na een groei van 10 procent in de waarde van de invoer in 2022 wordt de groei voor 2023 geschat op 1,5 procent. De importwaarde van de agrarische sector

bedroeg in 2021 en 2022 respectievelijk USD 182 miljoen en USD 200 miljoen. In onderstaande figuur 6.1.1 is de waarde van de agrarische export, -import en –handelstekort over de periode 2019-2023 afgebeeld.

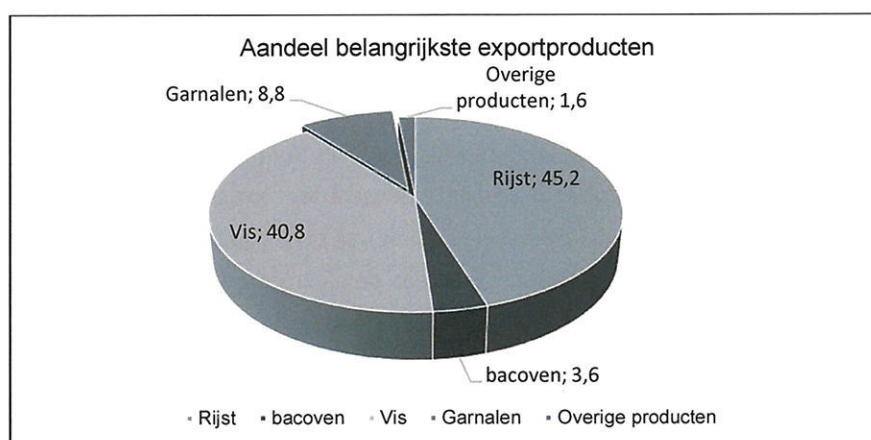
Figuur 6.1.1: Agrarische export, -import en –handelstekort in USD miljoen 2019-2023

Bron: Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij (LVV)

Bewerking SPS, **schatting SPS

In de evaluatieperiode 2019-2023 is de groei van de waarde van de invoer van de agrarische sector grotendeels toe te schrijven aan de stijging van de prijzen bij de import, in tegenstelling tot de dalende uitvoerwaarde (in de periode 2019-2022) als gevolg van afnemende uitvoervolumes. De handelsbalans is voor de periode 2019-2023 consequent negatief (figuur 6.1.1). Het handelstekort wordt voor 2023 geschat op USD 134 miljoen.

De belangrijkste exportproducten van de agrarische sector tijdens de verslagperiode waren rijst, vis en visserijproducten en garnalen. Het gemiddelde aandeel van rijst in de totale exportwaarde is circa 45 procent, gevolgd door vis en garnalen die samen goed zijn voor meer dan 40 tot 60 procent van de totale jaarlijkse exportwaarde van de agrarische sector (figuur 6.1.2). In 2023 bedroeg het aandeel van de bacoven export in de totale exportwaarde van de agrarische sector 2,8 procent; in 2019 was dat nog 9,5 procent.

Figuur 6.1.2: Het aandeel van de belangrijkste exportproducten in de totale exportwaarde 2019-2023

Bron: LVV, Bewerking SPS

Het aantal directe en indirecte arbeidsplaatsen in de agrarische sector wordt geschat op ongeveer 25000. Verdeeld over landbouw, veeteelt en visserij zijn deze respectievelijk 12200 (48 procent), 6400 (26 procent) en 6500 (26procent). In de bananen- en visserijsector zijn relatief veel vrouwen werkzaam.

Landbouwsector

De gemiddelde bijdrage van de sector aan het BBPmp in constante prijzen (2015=100) bedroeg ongeveer 1,9 procent gedurende de verslagperiode.

In 2022 nam de productie van landbouwgewassen af met ongeveer 30 procent ten opzichte van 2021. Het totaal beplant areaal dat in 2021 circa 62074 ha bedroeg nam in 2022 af met 14,8 procent tot circa 52862 ha. De landbouwproductie wordt grotendeels bepaald door de rijstsector met een padieproductie die naar gewicht gemiddeld 73 procent uitmaakt van de totale landbouwproductie en voor ongeveer 90 procent beslag legt op het totaal beplante landbouwareaal. De belangrijkste exportproducten uit de landbouwsector zijn: rijst, bacoven, groenten en knollen, fruit (excl. bacoven), bereiding van groenten, vruchten en plantedelen alsook bloementeel.

Uit de meest recente cijfers blijkt dat de exportwaarde van de landbouwproducten in 2023 met ruim 12,3 procent is toegenomen ten opzichte van 2022 (tabel 6.1.1), maar ligt nog steeds onder het niveau van 2019. In 2019 bedroeg de exportwaarde USD 46,6 miljoen en daalde tot een bedrag van USD 29,3 miljoen in 2023, een daling van ruim 37 procent. In 2023 wordt de landbouwexport geschat op 53188 ton, dit is een daling van ongeveer 62,6 procent ten opzichte van 2019 (142259 ton). Het aandeel van de totale exportwaarde van landbouwproducten in de periode 2019-2023 bedraagt gemiddeld 1,6 procent van de totale exportwaarde van de economie.

Tabel 6.1.1: Productie, exportvolume en -waarde uit de Landbouwsector 2019-2023

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023**
Landbouwproductie (ton)	400,262	352,024	345,227	241,898	226,726
Exportvolume (ton)	142,259	109,398	75,839	47,488	53,188
Exportwaarde (US\$ mln.)	46.6	44.6	38.2	26.1	29.3

Bron: LVV, ABS/Handelsstatistieken, Bewerking SPS, **schatting SPS

Landbouwgewassen

Tussen 2019 en 2023 is de totale productie van landbouwgewassen in Suriname bijna gehalveerd. In 2023 wordt een verdere achteruitgang van ongeveer 6 procent verwacht ten opzichte van 2022. Deze totale geschatte daling is voornamelijk te wijten aan de verwachte daling van de productie van droge padie in 2023. De daling van de droge padieproductie wordt toegeschreven aan de afname van het beplante areaal.

De landbouwproductie wordt onderverdeeld naar éénjarige-, semi-meerjarige en meerjarige gewassen. Padie behoort tot de éénjarige gewassen. Andere éénjarige gewassen zijn: groenten, cassave, watermeloen en overige aardvruchten (waaronder: bataten, pomtayer, chinese tayer en napi). Traditioneel is de padieproductie de drijvende kracht onder de éénjarige gewassen. De relatieve bijdrage van de andere éénjarige gewassen blijft vrijwel onveranderd. Verder zijn de belangrijkste semi-meerjarige gewassen bacoven en bananen. Tot de meerjarige gewassen behoren veelal citrusvruchten, kokosnoten en andere vruchtensoorten.

Over de evaluatieperiode bekeken, 2019-2023, is het duidelijk dat de ontwikkeling van de landbouwsector in Suriname voor grote uitdagingen staat. De sector ziet niet alleen een enorme achteruitgang als gevolg van de toenemende effecten van klimaatverandering, maar ook andere factoren zoals een tekort aan arbeidskrachten, vergrijzing, een gebrek aan vak deskundigen (met name in de rijstsector) en dure inputs uit het buitenland vormen grote uitdagingen voor het verhogen van de landbouwproductie.

Het ministerie van LVV staat in de frontlinie om verdere achteruitgang van de landbouwsector te voorkomen. In de afgelopen periode is er gewerkt aan de rehabilitatie van bepaalde pompgemalen (w.o. te Clarapolder, Nieuw Nickerie en Wakay) ter ondersteuning van de rijstproductie. Ook zijn er verschillende incentives gegeven, met name aan kleine padieverbouwers (waaronder compensatie voor geleden verliezen en gratis/goedkope kunstmest). Daarnaast is er gewerkt aan (achterstallige) onderhoud van droge en natte infrastructuur in landbouwgebieden.

Naast het ondersteunen van de rijstsector heeft de overheid, met name het ministerie van LVV in samenwerking met het bedrijfsleven en diverse organisaties een breed scala aan projecten aangeboden op het gebied van klimaatsverandering, efficiëntie in agrarische verwerking en productie, en het gebruik van innovatieve productiesystemen, met als doel de productie van een aantal gewassen te stimuleren.

Zo is er vanaf 2018, in samenwerking tussen het ministerie van LVV en de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO), het Suriname Agriculture Market Access Project (SAMAP) gelanceerd, waarbij een aantal kleine landbouwers, agribusinesses/agro-verwerkers, producentenverenigingen/coöperaties en landbouwbedrijven training kregen en/of in aanmerking zijn gekomen voor een "Small Grant" of "Large Grant" voor het verhogen van de productie en kwaliteit van geteelde producten. Het SAMAP project loopt af in december 2024.

Verder zijn er verschillende initiatieven die door de Inter-American Institute for Coöperation on Agriculture (IICIRCA) worden ondersteund ter bevordering en verbetering van de landbouwproductie en -technologie. IICIRCA ondersteunt het ministerie van LVV met vele projecten middels financiering van de International Development Bank (IDB). Inmiddels heeft IICIRCA een aantal boeren en agro-verwerkers getraind op het gebied van ziekten en plagen, het beheer van plantenkwekerijen en voedselveiligheidsnormen. Daarnaast zijn er al een aantal plantenkwekerijen en groentetuinen (op basisscholen) opgezet. Er wordt ook gewerkt aan het revitaliseren van de lokale kokosnootindustrie.

Rijstsector

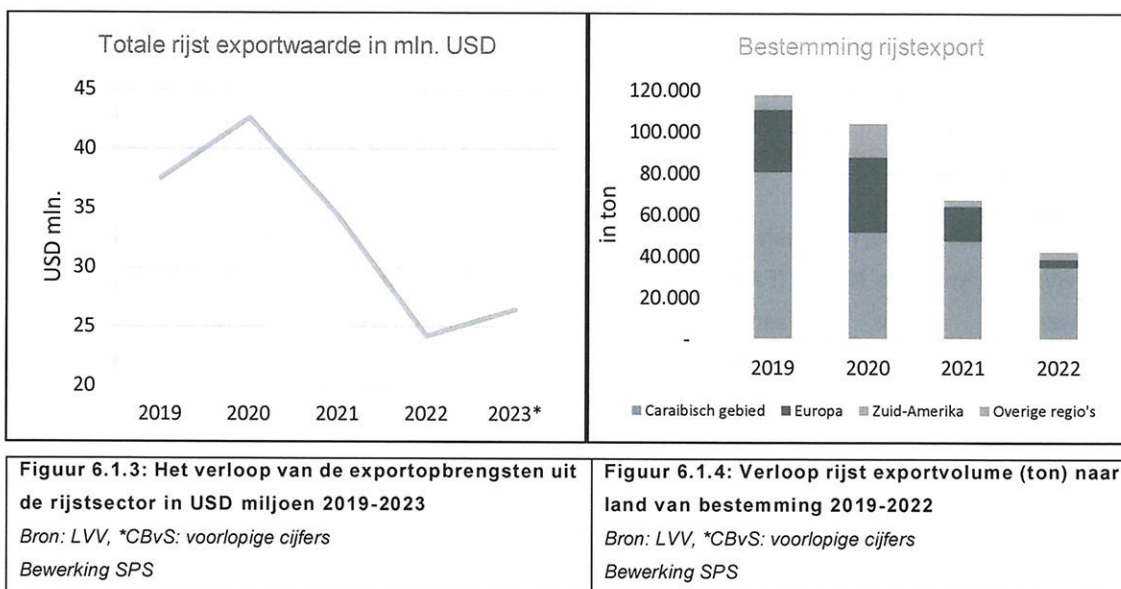
De rijstsector heeft als belangrijkste subsector binnen de landbouw een aandeel in de totale landbouwproductie van gemiddeld 73 procent. Deze sector was in de evaluatieperiode de hoogste deviezenverdiener van het land binnen de landbouwsector.

De productie/teeltgebieden voor de rijstbouw bevinden zich in de districten Saramacca, Coronie en Nickerie. Het areaal dat beschikbaar is in deze gebieden beslaat respectievelijk 5.000 ha, 7.000 ha om 43.000 ha (bron: Ministerie van LVV).

De productie van cargo en witte rijst bedroeg in 2021 respectievelijk 186.381 ton en 139.157 ton en in 2022 nam de productie van zowel cargo als witte rijst af met respectievelijk 30,7 procent en 30,3 procent tot respectievelijk 129.209 ton en 96.974 ton. In 2023 wordt de productie geraamd op 117.758 ton (cargo rijst) om 87.266 ton (witte rijst). De daling van de productie is voornamelijk het gevolg van een terugval van de productie van droge padie.

Het aandeel van de exportopbrengsten uit de rijstsector in procenten van de totale exportopbrengsten van het land bedroeg in de periode 2019-2023 gemiddeld 1,5 procent en in procenten van de agrarische sector 45 procent.

De exportwaarde uit de rijstsector bedroeg in 2021 en 2022 respectievelijk USD 34,4 miljoen en USD 24,2 miljoen. Voorlopige cijfers van 2023 geven aan dat exportwaarde met circa 9 procent is gestegen tot USD 26,4 miljoen (figuur 6.1.3). In het eerste halfjaar van 2024 werd voor een bedrag van USD 15,3 miljoen rijst uitgevoerd.

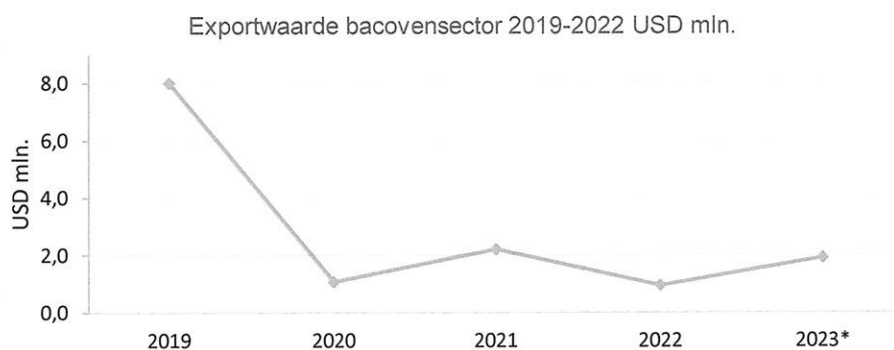
De significante achteruitgang van de productie binnen de rijstsector kunnen worden toegeschreven aan de rattenplaag die de rijstvelden in het distrikt Nickerie teisterden in 2022, watertekort (zoals bij het najaarsseizoen in 2023), wateroverlast en het ontbreken van research & development voor het cultiveren van betere rijstrassen; gezien het feit dat de sector al jaren kampt met het probleem van het ontbreken van goede kwaliteit zaaizaad.

In de laatste jaren is het Caraibisch gebied, met name Jamaica, de belangrijkste afnemer van Surinaamse rijst. Meer dan de helft van de totale rijstexport is bestemd voor het Caraibisch gebied (figuur 6.1.4). Het aandeel van de export naar het Caraibisch gebied is de afgelopen jaren enorm gegroeid, van 69 procent van de totale rijstexport in 2019 naar meer dan 80 procent van de totale rijstexport in 2022 (laatste jaar waarvoor de cijfers beschikbaar zijn). Op de tweede plaats staat Europa met bijna 9 procent. De export naar Europa is sterk afgenomen van bijna 30.000 ton in 2019 naar ongeveer 3.907 ton in 2022. Daarna volgen als belangrijke afnemers Zuid-Amerika (4 procent) en andere regio's (5 procent).

Bacoven

De bacoven sector is de tweede belangrijkste exportsector binnen de landbouw. Het aandeel van de exportwaarde uit deze sector ten opzichte van de totale exporten bedroeg in de evaluatieperiode gemiddeld 0,1 procent en binnen de landbouw ongeveer 7,1 procent.

De productie van bacoven is de afgelopen jaren sterk gedaald van 24.820 ton in 2019 tot naar schatting ruim 6.000 ton in 2023, als gevolg van onder andere de afname van het totale beplante areaal. Tussen 2019 en 2022 kromp het totale beplante areaal met circa 52 procent. Het beplant areaal van de bacoven sector bedroeg in 2020, 2021 en 2022 respectievelijk 1.073 ha, 646 ha en 503 ha. Ook het exportvolume viel aanzienlijk terug, van 21.644 ton in 2019 naar 2.756 ton in 2022. In 2023 wordt weer eens een significante stijging (circa 90 procent) van het exportvolume verwacht op basis van de meest recente cijfers van Suriname's grootste bacoven bedrijf Food and Agriculture Industries (FAI) NV. De exportwaarde daalde van USD 8 miljoen in 2019 naar USD 1.9 miljoen in 2023 (figuur 6.1.5). De achteruitgang van de bacoven sector in de afgelopen jaren is, naast de afname van het beplante areaal, te wijten aan verschillende ongunstige ontwikkelingen waaronder: het uitbreken van de Moko-ziekte, de effecten van klimaatverandering, afname van de afzetmogelijkheden op regionale en internationale markten, mismanagement en financiële uitdagingen bij Suriname's grootste bacoven bedrijf FAI. Figuur 6.1.5 toont het verloop van de exportwaarde van de bacoven sector gedurende de periode 2019-2023.

Figuur 6.1.5: Exportopbrengsten bacoven sector in USD miljoen 2019-2023

Bron: LVV, *CBvS: voorlopige cijfers

Bewerking SPS

6.2 Ontwikkelingen in de Veeteeltsector

De veeteeltsector omvat teelt van runderen, varkens, pluim-en overige vee en speelt een cruciale rol in de eiwitvoorziening voor de bevolking. De productie van de veeteeltsector bestaat uit vlees, melk en eieren.

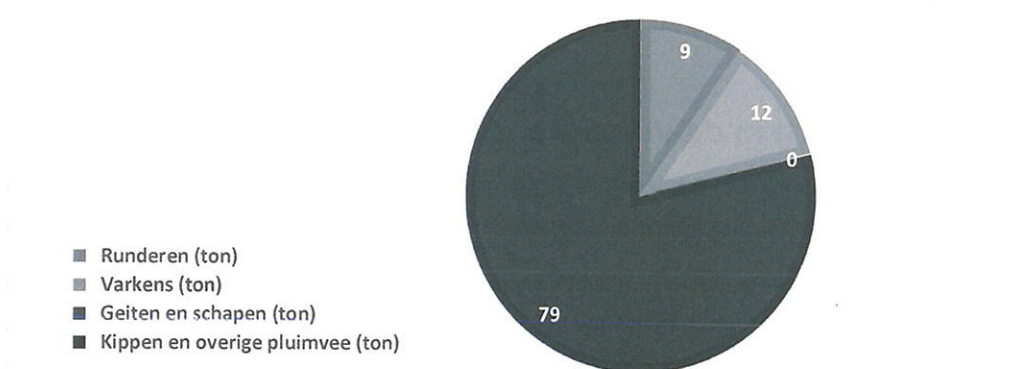
In tabel 6.2.1 zijn enkele belangrijke indicatoren van de sector voor de periode 2019 - 2022 weergegeven. In 2022 nam de productie van kippenvlees met 6 procent toe ten opzichte van 2021, terwijl de prijs van kippenvlees met 53 procent steeg in vergelijking met het voorgaande jaar. In 2022 steeg de prijs van rundvlees in Suriname met 61 procent vergeleken met het voorgaande jaar, terwijl de prijs van varkensvlees zelfs met 89 procent omhoog ging. Deze prijsstijgingen zijn voornamelijk het gevolg van de economische crisis, waarbij de hogere kosten van onder andere voer een grote rol hebben gespeeld.

Tabel 6.2.1: Kernindicatoren Vee­teeltsector 2019 -2022

Omschrijving	2019	2020	2021	2022
Omvang veestapel				
Totaal rund (st)	35403	36465	35602	33990
Totaal varkens (st)	33577	34232	34982	33878
Totaal geiten en schapen (st)	9452	9737	10503	10935
Totaal kippen en overige pluimvee (1000st.)	6841	6515	7097	7212
Slachtgewicht				
Runderen (ton)	1656	1783	1821	1670
Varkens (ton)	2235	2130	2125	2054
Geiten en schapen (ton)	20.3	19	20.2	16.8
Kippen en overige pluimvee (ton)	12184	11668	13132	13940
Melkproductie (1000 liter)	2,398	2,416	2,001	1767
Eierenproductie (1000 stuks)	91,684	76,471	99,840	87635
Prijzen (gemiddeld af boerderij) SRD/kg				
Rundvlees	54	79	90	145
Varkensvlees	19	30	47.5	90
Kippenvlees	16.9	29.44	42.5	65
Geiten- en schapenvlees	63	97.5	120	250
Melk SRD/liter	3.8	4.5	10	17.50
Ei SRD/stuk	0.84	2.5	2.75	4.38
Vlees import				
Zoutvlees (ton)	507	418	185	376
Kippen en overige pluimvee (ton)	17371	18172	12645	17245

Agrarische statistieken

Bron: LVV, Agrarische Statistieken

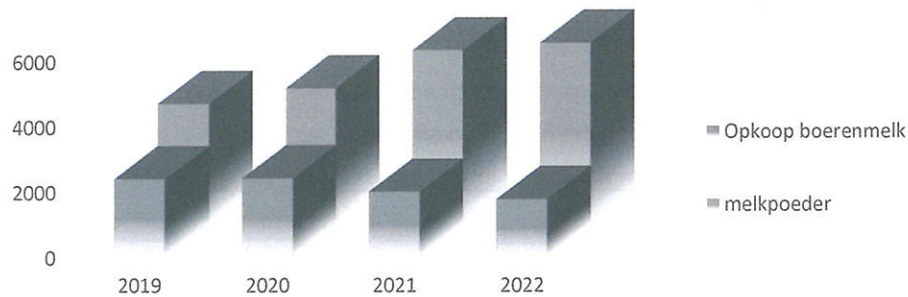

Figuur 6.2.1: Gemiddeld aandeel vleessoorten in totale vleesproductie in 2022

Bron: LVV, bewerking SPS

De productie van kippenvlees had gemiddeld het grootste aandeel met 79 procent, aanzienlijk meer dan de andere vleessoorten. Dit komt vooral doordat kip over het algemeen vaker wordt geconsumeerd dan rund- of varkensvlees. Naast persoonlijke voorkeur speelt ook de prijs een belangrijke rol. De productie van rundvlees

en varkensvlees had een gemiddeld aandeel respectievelijk van 9 en 12 procent, terwijl de productie van geiten- en schapenvlees gemiddeld onder 1 procent lag.

Figuur 6.2.2: Opkoop en verwerking van melk door Melkcentrale NV in de periode 2019-2022 in 1000 liters

Bron: LVV, bewerking SPS

In de periode 2019 -2022 is de levering van melk aan de Melkcentrale drastisch gedaald en wel van 2.398.000 liter in 2019 naar 1.767.000 liter in 2022. De levering van rauwe melk aan Melkcentrale Nv is in 2022 met 12 procent gedaald vergeleken met 2021. In dezelfde periode nam het gebruik van poedermelk toe. De regering heeft als doel om de lokale melkproductie zodanig te bevorderen dat de vraag naar zuivel en zuivelproducten volledig door lokale productie kan worden vervuld. Het streven is om de melkproductie te verhogen en daardoor minder afhankelijk te worden van geïmporteerd melkpoeder. Volgens de regering kan dit doel worden bereikt door 1500 melkkoeien uit Brazilië te importeren. De definitieve aankomstdatum van de geïmporteerde melkkoeien uit Brazilië is nog niet bekend. Het importeren van melkkoeien uit Brazilië naar Suriname vereist dat er aan verschillende internationale en lokale regelgeving wordt voldaan. Hieronder volgen de belangrijkste stappen die de Surinaamse overheid moet ondernemen:

1. **Quarantaine- en Gezondheidsprotocollen:** De koeien moeten voldoen aan strenge veterinaire eisen om te voorkomen dat ze ziekten overdragen naar Suriname. Voordat de koeien naar Suriname worden getransporteerd, moeten ze eerst een quarantaineperiode doorlopen in Brazilië. Na aankomst in Suriname worden ze opnieuw in quarantaine geplaatst voor observatie en verdere testen.
2. **Veterinaire Certificering:** Een veterinair certificaat van de Braziliaanse autoriteiten is vereist om aan te tonen dat de koeien gezond zijn en voldoen aan de veterinaire normen van zowel Brazilië als Suriname. Dit certificaat is essentieel voor het verkrijgen van de importvergunning.
3. **Importvergunningen en Goedkeuring:** De Surinaamse autoriteiten, zoals het ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij (LVV), moeten importvergunningen uitgeven nadat alle veterinaire certificaten en gezondheidsprotocollen zijn goedgekeurd.
4. **Transport en Logistiek:** De koeien worden in speciaal uitgeruste vrachtschepen vervoerd die zijn ingericht om het welzijn van de dieren te waarborgen tijdens de reis.

5. **Regulering en Controle bij aankomst:** Bij aankomst in Suriname zullen de koeien opnieuw worden geïnspecteerd door de Surinaamse veterinaire diensten om te bevestigen dat ze gezond zijn, voordat ze worden vrijgegeven aan de melkveehouders.

De afgelopen jaren heeft de regering diverse strategische plannen en initiatieven geïmplementeerd om de veeteeltsector te stimuleren en te verbeteren. Dit hield onder andere in:

- **Financiering:** Het Nationaal Ontwikkelingsfonds voor Agribusiness (Nofa) heeft een aanvulling gekregen van t SRD 93 miljoen om leningen aan boeren te verstrekken.
- **Opleiding en Training:** In Saramacca is er een startsein voor het opzetten van een trainingscentrum voor de melkveehouderij, dit zal dienen als praktijk- en kenniscentrum voor onder andere on the job trainingen voor studenten alsook bijscholing aan bestaande boeren om efficiënter te produceren.
- **Technologische Innovaties:** De Veeteeltsector heeft mogelijk nieuwe technologieën en innovaties omarmd, zoals digitale systemen voor het monitoren van de gezondheid van vee. Het gebruik van Global Positioning System (GPS) op melkveebedrijven maak het mogelijk om de exacte locaties van deze bedrijven te volgen en te registreren.

6.3 Ontwikkelingen in de Visserij

De visserijsector vormt de grootste sector binnen de agrarische sector in Suriname met een bijdrage van ruim 55 procent van de totale exportwaarde in 2022 en een exporthoeveelheid van de agrarische sector die ligt tussen de 35procent en 40procent van de totale exporten. De voornaamste producten van de Surinaamse visserijsector zijn: vis en visproducten, seabob- en diepzee garnalen. Onze vis- en garnalenproducten worden afgezet op de lokale-, regionale- en internationale markten.

Volgens het Viskeuringsinstituut (VKI) van Suriname zijn er officieel 28 erkende bedrijven die vis en garnalen exporteren. De bedrijven die voornamelijk voor zowel de verwerking als de export van garnalen zorgen zijn: National Industrial Supplier and Development N.V. (NISAD N.V.) en Heiploeg Suriname N.V. (HPS). De voornaamste producten die verwerkt en geëxporteerd worden zijn zee garnalen en seabob garnalen. Suriname staat momenteel nog steeds op de eerste plaats op de EU-lijst voor wat betreft de export van vis en visserijproducten binnen het Caraïbisch gebied.

Door de export van vis en garnalen, zorgt deze sector voor valuta inkomsten en voorziet de lokale markt van verse visproducten. Er zijn duizenden mensen direct of indirect werkzaam in de visserijsector, onder meer in verkoop en verwerking van vis en garnalen. Naar schatting vinden ongeveer 7.000 personen (direct als indirect) emplooi in de sector; dit is gelijk aan ongeveer 28 procent van de totale agrarische sector.

Het directoraat Visserij van het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij (LVV) heeft een leidende rol in het beheer van de zeevisserij. Om tot een goed beheer te komen, wordt er gewerkt met een meerjarenplan (Visserij Management Plan) dat tot stand komt met de inbreng van de betrokkenen in de sector. Volgens de afdeling Statistiek en Onderzoek van de Visserijdienst is er gebleken dat de groep garnalen trawlers, met name seabob vangst verslechterd. De garnalen zijn nu veel kleiner dan men normaal gewend is en er is ook sprake van achteruitgang in de vangst. Indien blijkt dat de vangsten achteruitgaan dan wordt er vis geïmporteerd voor verwerking en vervolgens weer geëxporteerd.

Binnen de visserij wordt er onderscheid gemaakt tussen industriële- en bevolkingsvisserij oftewel artisanale visserij. Industriële visserij heeft te maken met alle activiteiten die ontplooid worden op zee, welke voor een groot deel gedaan wordt door Surinaamse bedrijven. Terwijl de bevolkingsvisserij te maken heeft met de activiteiten, welke zich voor de kust van ons land voordoen, dat wilt zeggen: alle vis activiteiten die voor de kust van ons land en rivieren (binnen wateren) worden ontplooid, met name: de Corantijnrivier, de Nickerie rivier, de Saramacca rivier, de Marowijne rivier en de Suriname rivier (vanaf de Wijdenbosbrug, richting zee).

Bijdrage economische groei

Het gemiddeld aandeel van voornoemde sector aan het Bruto Binnenlands Product (mp) in constante prijzen bedroeg in de periode 2019-2022 gemiddeld 2,5 procent. De bijdrage van de vissector aan het BBP zou veel hoger moeten liggen, vanwege de vermoedelijke verdubbeling van het aantal uitgegeven visvergunningen in 2022. Met de verdubbeling mag aangenomen worden dat het aantal vissers is toegenomen, welke zou moeten leiden tot een toename van de visvangsten. Echter zijn er vissers die van Suriname naar Guyana varen zonder dat er controle is op wat naar en vanuit het buurland wordt vervoerd. Het is van belang dat de viswateren van Suriname onder volledige controle zijn van de staat, om te voorkomen dat boten ons land verlaten of binnenvaren zonder controle en om het vissen met vervalste documenten of zonder vergunning per direct aan te pakken. Hiertoe behoren ook de illegale vissers (komend van Guyana), welke een enorme last vormen op onze viswateren.

Om de illegaliteit van visvangst te doen verminderen, is de afdeling Visserij gestart met het schrijven van een nieuw Vismanagement plan ten aanzien van beleid voor de achteruitgang van de visvangst en de illegale vissers die zich bevinden op Surinaamse wateren. Illegale visserij is niet gemakkelijk aan te pakken, maar het is wel de moeite waard om een start hieraan te maken. Het is niet alleen schadelijk voor de visbestanden en mariene habitat, maar het heeft ook een negatieve invloed op het levensonderhoud van vissers die zich wel aan de regels houden.

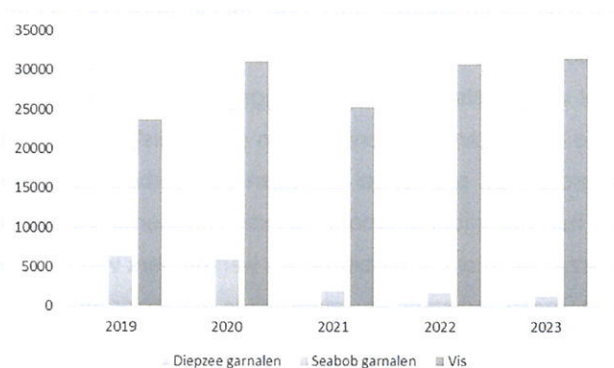
Aan het begin van het tweede kwartaal van 2024 heeft het directoraat Visserij een donatie ontvangen van Shell en partners Chevron en Hess. De donatie omvat equipment waaronder tablets voor het verzamelen van veldgegevens, persoonlijke beschermingsmiddelen voor de data opnemers van het directoraat, computers voor gegevensanalyse en een server voor het veilig opslaan van de visserijgegevens. Het project is bedoeld om de capaciteit van het directoraat teneinde de visstand te monitoren en de kennisbasis voor duurzaam beheer van de mariene hulpbronnen te vergroten. Dit project zal bijdragen aan verbeterde processen en normen voor gegevensverzameling binnen het visserijdepartement, alsook verbeterde vaardigheden en competenties op het gebied van gegevensverzameling onder de betrokken werknemers van het directoraat. Uiteindelijk zal er een verbeterde kwaliteit van visserijgegevens en –statistieken merkbaar moeten zijn.

Tabel 6.3.1: Kengetallen Visserij sector 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Reele groei (2015=100)	-20,4	-16,7	-24,5	20,0	
Productie cijfers (ton)					
Diepzee garnalen	305	221	239	367	347
Seabobgarnalen	6,456	5,950	1,957	1,750	1,310
Totaal garnalen	6,761	6,171	2,196	2,117	1,657
Vis	23,777	31,168	25,292	30,847	31,602
Totaal (vis & garnalen)	30,538	37,339	27,488	32,964	33,259
Exportcijfers/Exportvolume (ton)					
Vis	31,049	28,271	28,314	25,904	26,999
Schaal en weekdieren	2,967	2,768	1,087	999	564
Exportwaarde USD miljoen					
Vis	27.1	24.9	26.6	27.2	36.6
Schaal en weekdieren	10.4	8.7	5.3	5.2	2.4

Bron: LVV, Bewerking SPS

Volgens de statistieken van de visserijsector is gebleken dat de verhouding tussen garnalen- en visvangsten naar gewicht gedurende de referentieperiode ongeveer 12 om 88 procent was. Onderstaand figuur geeft het verloop weer van vis, diepzee- en seabob garnalen in de periode 2019 tot en met 2023.

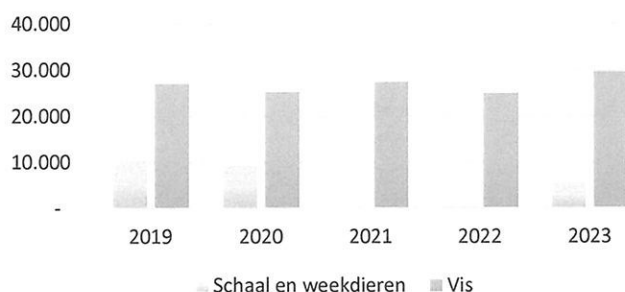
Figuur 6.3.1: Aanvoer vis, diepzee- en seabob garnalen (ton)

Bron: LVV, Bewerking SPS

Binnen de visserijsector wordt de vangst gedomineerd door vis, gevolgd door seabob garnalen als tweede belangrijkste soort. In 2021 en 2022 bedroeg de visaanvoer respectievelijk ton 25292 om 30847 ton. In het jaar daarop werd 31602 ton aan vis gevangen. De aanvoer van seabob garnalen bedroeg in 2021 ongeveer 1957 ton en nam in de daarop volgende twee jaren sterk af. In 2022 werd een aanvoer geregistreerd van slechts 1750 ton, terwijl in 2023 de vangsten 1310 ton bedroeg.

De aanvoer van diepzee garnalen is in de laatste decennia sterk afgenomen. Gedurende de verslagperiode schommelde deze vangsten tussen de 230 ton en 370 ton. In 2023 werd er 347 ton aan diepzee garnalen gevangen. Een verklaring van de aanzienlijke daling van de diepzee garnalen komt vermoedelijk door overbevissing. Als gevolg van de daling van deze vangsten is het aantal in deze visserij actieve vaartuigen sterk afgenomen.

Het gemiddeld aandeel van de exportwaarde van de visserijsector in de periode 2019-2022 bedroeg bijna 1,4 procent van de totale exporten van het land en circa 55 procent van de agrarische sector. De exportwaarde uit de visserijsector had gedurende de evaluatieperiode vrijwel een stijgend verloop. In 2021, 2022 en 2023 bedroeg de uitvoerwaarde respectievelijk USD 32 miljoen; USD 32 miljoen om USD 39 miljoen. Over het eerste kwartaal van 2024 werd voor ongeveer USD 9,2 miljoen aan vis- en garnalenproducten uitgevoerd.

Figuur 6.3.2: Exportopbrengsten visserijsector 2019-2023 in USD miljoen

Bron: LVV, Bewerking SPS

Type visvaartuigen

In de Surinaamse maritieme, brak- en binnenlandse wateren opereren verschillende typen visvaartuigen. Er worden voornamelijk binnenlandse- en estuariën vloten ingezet voor de vangsten. In 2022 en 2023 werden in totaal 1148 om 1119 boten ingezet voor de vangsten in de visserijsector.

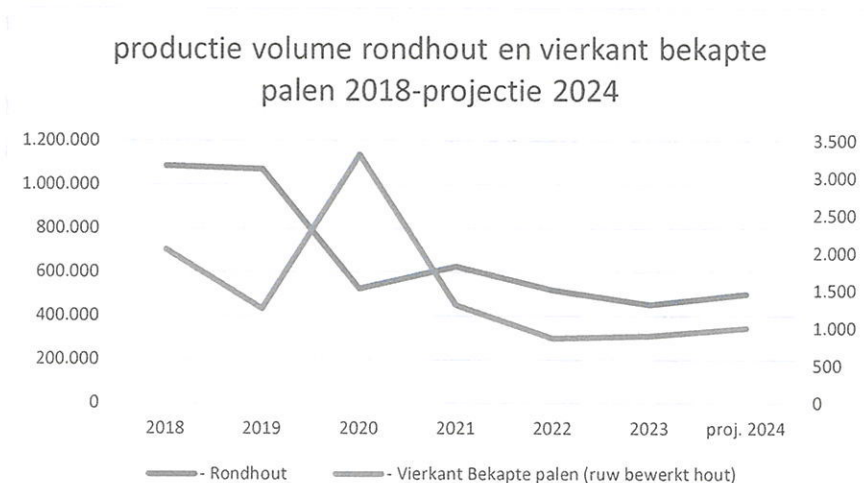
Tabel 6.3.2: Aantal boten naar soort visserij 2019-2023

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Industriële vloot	180	126	131	208	238
Kustvloot	453	440	458	459	411
Binnenlandse en Estuariën vloot	534	476	426	481	470
Totaal	1167	1042	1015	1148	1119

Bron: ABS, Bewerking SPS

6.4 Ontwikkelingen in de Houtsector

Het beleid van de Regering ten aanzien van de houtsector is gericht op successievelijke afbouw van rondhout en het tegengaan van illegale houtkap en export. Enkele van de actiepunten om dit doel te realiseren zijn o.a. a) het successievelijk afbouwen van de rondhout export, b) het tegengaan van illegale houtkap en export, c) het verder stimuleren van duurzaam bosbeheer, en d) het maximaliseren van de inkomsten van de overheid.

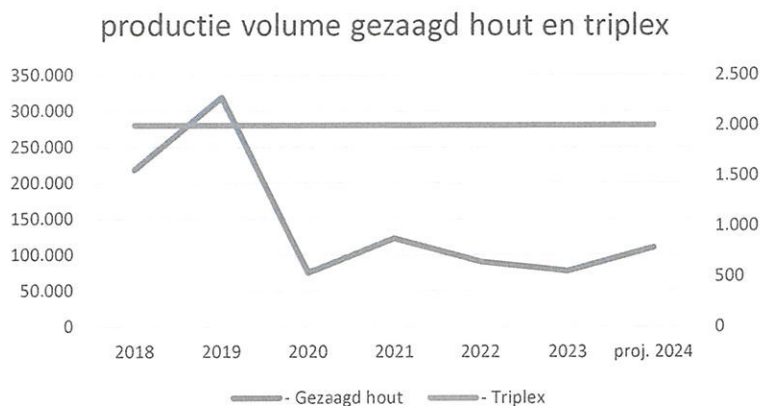

Figuur 6.4.1: Productie van rondhout en vierkant bekapte palen

Bron: S.B.B.

Na 2019 is de productie van rondhout en vierkant bekapte palen teruggevallen onder de ongeveer 1 mln. m³ aan geproduceerde rondhout in 2018. De productie volume heeft zich na de COVID-19 niet meer herstelt. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen zoals:

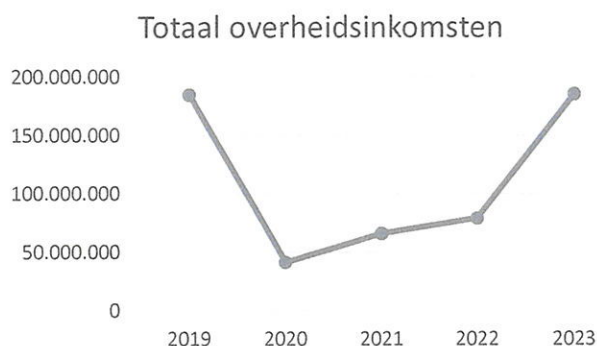
- De heffing op export van onverwerkt hout; de export van hout voornamelijk uit rondhout bestond in plaats van halffabricaten en eindproducten, om de verwerking te stimuleren werd de heffing in gevoerd. Dit heeft echter nog niet geleid tot het gewenste resultaat.
- Lokaal wordt de bouwsector voornamelijk gedomineerd door de betonindustrie sinds de sluiting van Bruynzeel. Vrijwel alle woningen en zakenpanden worden opgetrokken uit beton.
- De lokale productiefaciliteiten die de houtverwerking ter hand zouden moeten nemen zijn ook niet toegenomen. Er hebben geen noemenswaardige investeringen in vervanging van verouderde productiefaciliteiten en uitbreiding van de productiecapaciteit van bestaande bedrijven heeft niet plaatsgevonden en er zijn geen nieuwe bedrijven bijgekomen in de verwerkingssector.

Figuur 6.4.2: Productie van gezaagd hout en triplex

Bron: S.B.B.

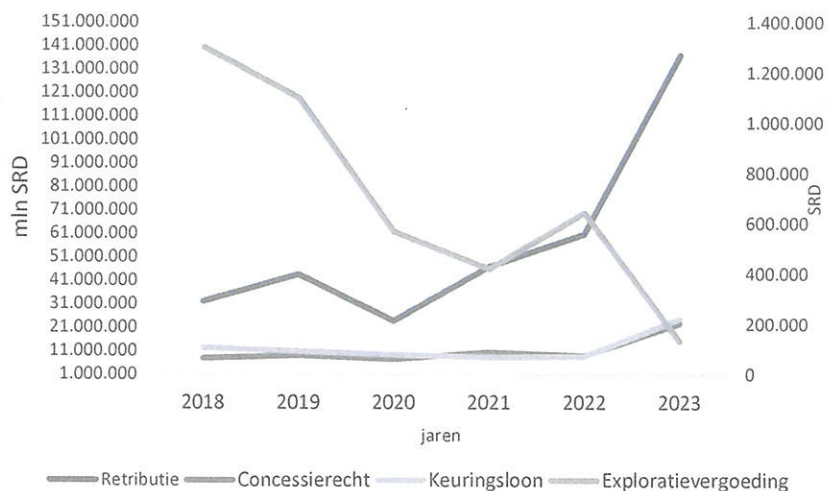
De productie van gezaagd hout is na de piek productie van 2019 van 319.000m³ met ongeveer 2/3 gedaald en heeft zich hierna niet meer herstelt. Voor 2024 wordt slechts een lichte toename voorspelt ten opzichte van 2023. De investeringen in faciliteiten voor verwerking van hoogwaardige houtproducten voor de exportmarkt zoals houtzagerijen en droogfaciliteiten voor hout zijn vrijwel niet gerealiseerd. Ook beschikking over voldoende goed opgeleid personeel schijnt een probleem te zijn. De beschikking over redelijk goedkoop kapitaal voor de financiering van deze investeringen schijnt tegen te vallen als gelet wordt op de mate van kredietverlening aan de bosbouwsector. De houtverwerkingssector kampt nog steeds met sterk verouderde zagerijen die tot een hoge mate van verlies aan producten leidt. In het MOP was opgenomen dat voor versterking van de sector investeringen zouden worden gepleegd in de bestaande faciliteiten maar dit is echter niet volledig tot uiting gekomen in deze plan periode.

Figuur 6.4.3: Totaal overheidsinkomsten

Bron: S.B.B.

De overheidsinkomsten daalden in 2019 van SRD 200 mln. tot SRD 40 mln. in 2020, dit vanwege het stilleggen van alle productie en dienstenactiviteiten vanwege COVID. Bij heropening van de economie begint er een herstel te komen in de inkomsten van de overheid.

Figuur 6.4.4: de verschillende samenstellende componenten van de overheidsinkomsten

Binnen de overheidsinkomsten uit de bosbouwsector, levert retributie de grootste bijdrage. Hierna volgen concessie en keuringsloon. Het belang van exploratierecht is sterk teruggevallen in deze groep.

De overheidsinkomsten herstellen zich en liggen in 2023 rond het niveau van 2019 terwijl de productie van rondhout is afgenomen.

Tabel 6.4.1: Benutting van het potentieel aan rondhout

Belangrijkste boomsoorten in klasse A 2020-2022							
Lokale	Internationale	2020	in procente n	2021	in procente n	2022	in procente n
handelsnaam	handelsnaam	Industrie el *		Industrie el *		Industrie el *	
		rondhou t		rondhou t		rondhou t	
		in m ³		in m ³		in m ³	
Mawsi-kwari	Circambara		0.00		0.00	10,068	2.06
Bostamarinde (<i>Bostamarin</i>)	Angelim pintado	6,197	1.26	6,703	1.13	6,848	1.40
Walaba	Walaba, Wallaba	6,387	1.30	10,919	1.84	9,175	1.88
Pakuli (<i>Geelhart</i>)	Bacuri, Pakuri	7,404	1.51	8,956	1.51	6,331	1.29
Youngu Kabbes	Agelim, Faveira	7,745	1.58	5,136	0.87		0.00
Zwarte kabbes	Sucupira, Tatabu	9,021	1.84	9,535	1.61	8,379	1.71
Boletri	Macicaranduba, Maçaranduba	10,051	2.05	17,341	2.93	18,898	3.86
Feli-kwari (<i>Mawsi-kwari</i>)	Jaboty, Jaboti	11,366	2.31	20,890	3.53		0.00
Purperhart (<i>Man</i>)	Purpleheart, Amarante, Amaranth	14,650	2.98	12,220	2.06	12,686	2.59
Bruinhart	Wacircapou	17,012	3.46	16,789	2.84	15,133	3.09
Wana	Wana, Louro vermelho, Determa,	18,314	3.73	19,942	3.37	16,779	3.43
Maka-grin	White tabebuia, Warakur, Ipé	19,987	4.07	13,549	2.29	16,189	3.31
Gindya-udu	Fukadi, Nargusta	23,073	4.70	14,402	2.43	20,326	4.16
Bos-mahonie (<i>Witte Pinto- locus</i>)	Grocircai-rosa	23,641	4.81	29,967	5.06	24,024	4.91
Kopi	Cupiuba, Kabukalli, Kopi, Goupie	26,759	5.45	37,879	6.40	35,605	7.28
Maka-kabbes	Angelim, Angelim da mata	33,167	6.75	32,055	5.41	27,640	5.65
Gronfolo (<i>Berg, Hoogland, Laagland</i>)	Mandio, Quarub, Gronfoelo, Mandioqueira	43,845	8.93	91,958	15.53	62,196	12.72
Basralokus	Basralocus, Angélique	178,141	36.27	197,650	33.38	150,956	30.87
			92.99		92.20		90.22

Bron: S.B.B.

De productie van rondhout voor verwerking door de zagerijen en voor export of lokaal verbruik in de bouwsector, wordt verdeeld in A-klasse en B-klasse hout. B klasse hout zijn houtsoorten die uitsluitend worden gebruikt op de lokale markt. A klasse hout wordt zowel lokaal afgezet als in het buitenland. Deze observatie is belangrijk omdat dit aangeeft dat een belangrijk deel van het hout dat wordt geoogst niet bekend is in het buitenland ondanks dat het goed gevonden wordt om te worden gebruikt op de lokale bouwmarkt.

Er worden ongeveer 65 boomsoorten geoogst die uitsluitend op de lokale markt worden afgezet. Echter blijkt dat van deze 65 boomsoorten slechts 10 boomsoorten vrij intensief lokaal worden gebruikt. Binnen deze groep worden slechts 2 boomsoorten, het meest gebruikt. De laksirie wordt voor 2020-2022 tussen de 17procent en 24procent gebruikt en de Yori-yori species wordt tussen de 54procent-59procent lokaal gebruikt. De overige boomsoorten worden onder de 10 en zelfs minder lokaal verbruikt

Het totaal aantal boomspecies dat wordt gerekend tot de A-klasse die worden geoogst voor export bedraagt 75 boomspecies. Hiervan worden 18 species intensief geoogst voor de export.

Tabel 6.4.2: Belangrijkste boomsoorten klasse B 2020-2022

Lokale	Internationale	2020	%	2021	%	2022	%
handelsnaam	handelsnaam	Industrieel *		Industrieel *		Industrieel *	
		rondhout		rondhout		rondhout	
		in m ³		in m ³		in m ³	
Mierenhout		0	0.00	0	0.00	347	1.41
Bosamandel	Fukadi, Tanibucirca	199	0.67	73	0.32	745	3.02
Boskatoen	Yankomini	213	0.71	394	1.70	578	2.34
Fungu (<i>Echte, Rode, Witte, Zwarte</i>)	Kautaballi, Burada, Rarsha, Bois gaulette	249	0.83	595	2.57	391	1.58
Bebe (<i>Basra, Bergi, Bergi Man, Hoogland, Watra</i>)	Saboarana	555	1.86	155	0.67	235	0.95
Kimboto (<i>Bos, Hoogland</i>)	Abiu, Chupon	1,286	4.31	262	1.13	1,005	4.07
Pikin-misiki	Timborana	1,342	4.49	1,422	6.14	2,174	8.80
Laksiri (<i>Hoogland, Laagland</i>)	Circamacircari, Tamaquare	1,608	5.38	0	0.00	6	0.02
Yori-yori		5,289	17.71	5,661	24.46	4,728	19.15
Kaw-udu	Tatajuba	17,258	57.78	13,837	59.79	13,447	54.46
			93.73		96.79		95.80

Bron: S.B.B.

Binnen deze groep is de Basralocus boomsoort 30-40 procent van de geëxporteerde boomsoorten. Hierna volgt de gronfolo met een aandeel dat ligt tussen ongeveer de 8-15 procent. De rest van de aanvullende boomspecies die worden geoogst voor de export ligt tussen de 1,26-7 procent.

Het blijkt dat slechts een handvol boomspecies wordt intensief wordt geoogst ten opzichte van het totaal aan boomspecies dat beschikbaar is voor export. Dit heeft ook gevolgen voor het beschikbaar zijn van de gewilde boomsoorten. Deze zijn minder in aantal te vinden.

Het is dus van belang voor een evenwichtige verdeling van het oogstproces van boomspecies. Dat een boomsoort intensief wordt geoogst terwijl de overige boomsoorten die ook van goede export kwaliteit zijn blijven liggen alleen omdat zij onbekend zijn voor de markt.

6.5 Ontwikkelingen van de Mineralensector

Tussen 2023 en 2024 zijn er belangrijke ontwikkelingen geweest in de goudindustrie van Suriname. Hoewel de sector heeft geprofiteerd van de relatief hoge goudprijzen, die werden gestimuleerd door een sterke wereldwijde vraag, heeft dit niet geleid tot een toename in de productievolumes. Integendeel, de cijfers laten zien dat de productievolumes tussen 2019 en 2023 juist zijn gedaald, wat deels te wijten is aan operationele uitdagingen en de impact van COVID-19. Ondanks deze daling hebben de stijgende goudprijzen wel bijgedragen aan een toename in de waarde van de export en de inkomsten uit de mijnbouwsector, wat een positieve invloed heeft gehad op de Surinaamse economie.

De stijgende kosten voor mijnbouw, zoals energie- en arbeidskosten, hebben geleid tot verhoogde operationele uitgaven voor goudmijnen. Strengere milieuregels en duurzame mijnbouwpraktijken zijn

noodzakelijk, vooral na het cyanideprobleem dat zich eerder in 2023 afspeelde. De strengere milieuregels zijn tot werking gekomen middels de aanpassing van de verouderde mijnbouwwet

Rosebel Gold Mines en Newmont

Rosebel Gold Mines en Newmont hebben in hun jaarverslagen voor 2023 de positieve impact van de hoge goudprijzen benadrukt, weliswaar met daling in productie, maar wel verbeterde financiële prestaties. Beide bedrijven hebben geïnvesteerd in technologieën en uitbreiding van capaciteit om de operationele efficiëntie te verbeteren. Ondanks deze positieve ontwikkelingen hebben beide bedrijven ook de uitdagingen erkend die gepaard gaan met stijgende operationele kosten, waaronder strengere milieuregels.

Rosebel Gold Mines blijft zich richten op duurzame mijnbouwpraktijken en werkt nauw samen met de Surinaamse overheid en lokale gemeenschappen om de impact van hun activiteiten te minimaliseren. Newmont heeft zich eveneens gericht op het verbeteren van de operationele efficiëntie en het naleven van strengere milieueisen, terwijl ze investeren in hun relatie met de lokale gemeenschap en de overheid.

Beide bedrijven zien kansen in de groeiende vraag naar goud en blijven gericht op het verbeteren van hun marktpositie, ondanks de uitdagingen van stijgende kosten en veranderende marktomstandigheden.

De kleinschalige en illegale goudsector in Suriname blijft een belangrijke maar problematische component van de goudindustrie. Deze sector levert veel Surinamers in afgelegen gebieden inkomsten, maar veroorzaakt aanzienlijke milieuschade door het gebruik van kwik en andere schadelijke stoffen. De illegale goudwinning is de afgelopen twee jaar toegenomen, vooral door de hoge goudprijzen en beperkte werkgelegenheid elders. Deze activiteiten vinden vaak plaats in beschermde gebieden, wat leidt tot ontbossing en verlies van biodiversiteit.

De Surinaamse overheid heeft geprobeerd de sector te ordenen door kleinschalige goudzoekers te registreren en strengere milieuregels, zoals een verbod op kwik, in te voeren. Deze maatregelen zijn echter moeilijk te handhaven door wantrouwen bij goudzoekers, bureaucratische obstakels, en de hoge kosten van alternatieve methoden. Internationale samenwerking, zoals met de Verenigde Naties, heeft geleid tot bewustwording en training voor duurzame mijnbouwtechnieken, maar de uitdagingen blijven groot.

Tabel 6.4.3: Kerngegevens van de Goudsector

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023	2024*	2025*
Productievolume totaal (in 1000 kg)	41	32	34	34	31	31	32
Waarvan productievolume grootmijnbouw (in 1000 kg)	26	17	19	20	19	18	19
Waarvan productievolume overige (in 1000 kg)	16	15	14	14	12	13	12
Exportvolume totaal (in 1000 kg)	39	36	33	34	30	30	31
Waarvan exportvolume grootmijnbouw (in 1000 kg)	24	22	19	20	18	18	19
Waarvan exportvolume overige (in 1000 kg))	15	14	14	13	11	12	12
Wereldmarktprijs (USD / troy ounce goud) (wereldbank)	1392	1770	1800	1801	1943	2100	2050
Verdiensten overheid (in mln. USD)	107	127	214	164	76	191	213
Belastingontvangsten							
Royalties (mln. USD)	84	89	84	102	105	104	105
Winstbelasting/inkomstenbelasting (mln. USD)	22	37	129	61	-29	86	107
Loonbelasting (grootmijnbouw) (mln. USD)	24	32	38	36	37	37	37
Niet-belasting ontvangsten							
Dividend (mln. USD)	0	0	0	0	0	0	0
Consent - en statistiekrecht (mln. USD)	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
License & Concessions rights/Fees Newmont (mln. USD)	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03
Aandeel goudsector in procent van BBP	11%	12%	11%	12%	11%	11%	10%
Aandeel goudsector in procent van BBP (excl. overheid)	13%	14%	12%	13%	12%	12%	11%
Investerings grootmijnbouw (mln. USD)	121	68	99	127	168	102	76

Bron: CBvS, ABS, IAM Gold, schattingen van SPS, Wereldbank, bewerking SPS; *voorlopige cijfers

Productie en Exportvolumes: De productie- en exportvolumes van goud in Suriname hebben tussen 2019 en 2023 een dalende trend vertoond. Dit is deels te wijten aan de afname in productie bij de grote mijnbouwbedrijven, zoals Rosebel Gold Mines, die nu onder het beheer van Zijin Mining valt. In 2020 daalde het productievolume significant, wat kan worden toegeschreven aan de impact van COVID-19, operationele uitdagingen, en het beëindigen van bepaalde mijnactiviteiten. Deze trend zette zich voort in de daaropvolgende jaren, waarbij het productievolume van de grootmijnbouw stabiliseerde op ongeveer 18-19 duizend kg per jaar.

De exportvolumes volgden een vergelijkbaar patroon, met een duidelijke afname van 39 duizend kg in 2019 naar 30 duizend kg in 2023. Deze daling kan deels worden verklaard door de verminderde productiecapaciteit en operationele uitdagingen waarmee de mijnbouwsector te maken had.

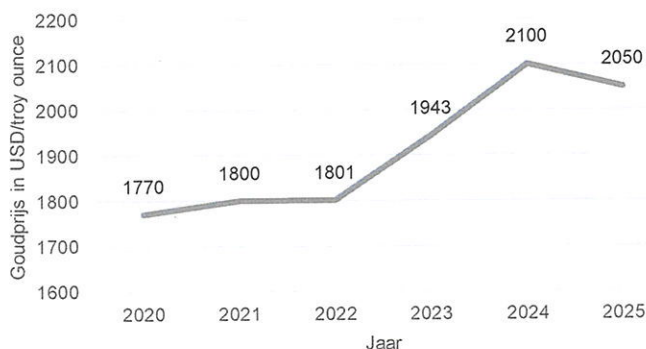
Wereldmarktprijs voor Goud: Ondanks de daling in productievolumes, hebben de stijgende wereldmarktprijzen voor goud geholpen om de inkomsten op peil te houden. De gemiddelde wereldmarktprijs steeg van USD 1.392 per troy ounce in 2019 naar een piek van USD 1.943 in 2023. Deze prijsstijging was

gunstig voor de inkomsten, hoewel de lagere productie en export deze positieve effecten deels compenseerden. Er is door de wereldbank een gemiddelde prijs van USD2.100 voor 2024 geschat.

Overheidsverdiensten: De verdiensten van de overheid uit de goudsector hebben een grillig patroon vertoond. Na een piek in de belastingontvangsten in 2021, waarbij de winstbelasting steeg tot USD129 miljoen, daalden deze inkomsten in 2022 drastisch naar USD61 miljoen. In 2023 werd zelfs een negatieve winstbelasting van -USD29 miljoen gerapporteerd. Dit verlies is waarschijnlijk het gevolg van de overname van Rosebel door Zijin Mining en de daaruit voortvloeiende herstructurering, evenals belastingstrategieën zoals het verrekenen van eerdere verliezen.

Newmont, die de Merian-mijn in Suriname exploiteert, heeft consistent bijgedragen aan de sector, hoewel ook zij te maken hadden met productieverminderingen en hogere operationele kosten.

Investeringspatronen: De investeringen in de grootmijnbouw vertoonden aanzienlijke schommelingen, met een piek in 2023 van USD168 miljoen, waarschijnlijk als gevolg van de investeringen door Zijin Mining na de overname van Rosebel. De investeringen zijn echter naar verwachting lager in 2024 en 2025, wat kan wijzen op een periode van consolidatie na de intensieve investeringen in eerdere jaren.

Figuur 6.5.1: Internationale Goudprijs in USD/Troy ounce

Bron: wereldbank CMO-Historicircal-Data-Annual en CMO April2024 Forecirsts

6.6 Ontwikkelingen in de Oliesector

Vanaf midden 2023 heeft de oliesector in Suriname nog meer belangrijke ontwikkelingen doorgemaakt. Total Energies, samen met partner APA Corporation, blijft werken aan de offshore-ontdekkingen in blok 58. Hoewel er enkele complicaties zijn geweest, zoals discrepanties tussen seismische gegevens en de resultaten van boorputten, hebben recente boringen positieve resultaten opgeleverd. In het bijzonder zijn de Sapakara South-2 en Krabdagu-ontdekkingen veelbelovend gebleken, met respectievelijk 200 miljoen en 180 miljoen vaten olie. Deze ontdekkingen zullen waarschijnlijk bijdragen aan de toekomstige olieproductie in Suriname, die naar verwachting in 2028 van start gaat.

De Surinaamse overheid kan aanzienlijke inkomsten verwachten uit deze olieproductie. Schattingen suggereren dat de overheid in de eerste vijf jaar van de productie ongeveer 7 miljard dollar aan inkomsten kan genereren, gebaseerd op een olieprijs van 65 dollar per vat. Deze inkomsten zijn afkomstig uit royalty's, Staatsoliebijdragen, oliewinsten en inkomstenbelastingen van Total Energies en APA Corporation.

Daarnaast heeft Staatsolie verschillende initiatieven ondernomen om lokale bedrijven te betrekken bij de oliesector. Het Blue Wave Supplier Development Program is bijvoorbeeld opgezet om lokale leveranciers te helpen hun bedrijfsvoering te verbeteren en zich voor te bereiden op aanbestedingen in de olie- en gasindustrie. Een andere belangrijke speler, Petronas, heeft ook succes geboekt met vondsten in blok 52, zoals de Fusaea-1 exploratieput en de Sloanea-1 gasvondst. Deze vondsten dragen bij aan de groeiende offshore-olie- en gasector in Suriname. Hoewel de ontwikkelingen in de Surinaamse oliesector veelbelovend zijn, benadrukte Total Energies de noodzaak om kosten te beheersen en dat uitstel soms onvermijdelijk is. Toch blijven de vooruitzichten positief, met plannen voor verdere ontwikkeling en productie in de komende jaren, mede dankzij de rijke olievoorraden in de offshore-blokken en de verwachte technologische innovaties die de efficiëntie en winstgevendheid van toekomstige projecten kunnen vergroten.

Tabel 6.6.1: Kernindicatoren van de oliesector 2019-2025

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023*	2024*	2025*
Productievolume crude in 1000 barrels	6050	5991	5951	6144	6270	6333	6340
Productievolume geraffineerde producten in 1000 barrels	4515	4276	4764	5268	5052	5775	5659
Exportvolume in 1000 barrels	2468	3005	2616	2972	2773	2525	2266
Exportwaarde in mln USD	166	273	274	212	178	N/A	N/A
Investerings in mln USD	268	91	85	69	125	132	125
Wereldmarktprijs (USD / bbl) (wereldbank)	6403	42.30	70.40	99.80	82.60	84.00	79.00
Overheidsinkomsten in mln USD							
Directe belasting							
- Loonbelasting werknemers	16	19	23	23	23	23	23
- Winstbelasting (inkomstenbelasting)	61	30	81	143	119	102	115
Indirecte belasting							
- Dividend	51	35	67	144	129	107	120
- Aantal werknemers	1145	1121	1073	1129	1037	1167	1167
- Aandeel oliesector in BBP in procent	6%	7%	7%	8%	8%	7%	6%
- Aandeel oliesector in BBP in procent	7%	8%	8%	9%	8%	8%	7%

Bron: Staatsolie, bewerking SPS, * voorlopige cijfers.

Staatsolie behaalde een geconsolideerde bruto-omzet van 722 miljoen USD in 2023, een daling ten opzichte van 840 miljoen USD in 2022. De winst vóór belastingen bedroeg 426 miljoen USD, vrijwel gelijk aan 2022.

De daling in omzet van 840 miljoen USD in 2022 naar 722 miljoen USD in 2023 voornamelijk te wijten is aan externe marktomstandigheden, waaronder fluctuaties in de olieprijs. De lagere olieprijs hebben een directe invloed gehad op de inkomsten uit de verkoop van ruwe olie en geraffineerde producten. Daarnaast kunnen er ook invloeden zijn geweest van schommelingen in de internationale vraag naar olie en olieproducten, die de verkoopvolumes en prijzen hebben beïnvloed.

In termen van productie, heeft Staatsolie in 2023 ongeveer 6,27 miljoen vaten ruwe olie geproduceerd. Daarnaast produceerde hun raffinaderij 3,16 miljoen vaten diesel en benzine.

Verder is Staatsolie actief betrokken bij offshore olie-exploratie, met name in Blok 58, waar het bedrijf een aandeel van 1,8 miljard USD heeft verworven om deel te nemen aan de verdere ontwikkeling van dit veelbelovende offshore olieveld.

Olieproductie en Verwerking

Productievolume crude: De olieproductie in barrels vertoont een relatief stabiele groei van 6.050 duizend barrels in 2019 naar een verwachte 6.340 duizend barrels in 2025. Er is een lichte stijging in de

productievolume per jaar, maar over all kiest Staatsolie ervoor om de productie vrij stabiel te houden om de levensduur van de mijnen te kunnen garanderen.

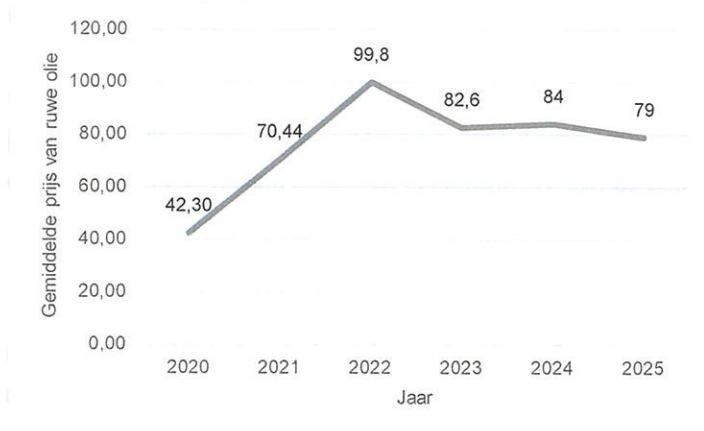
De productie van geraffineerde producten is fluctuerend, maar vertoont over het algemeen een stijgende trend. Er wordt een stijging verwacht in 2024 naar 5.5775 duizend barrels waarna in 2025 waarschijnlijk een lichte daling zal zijn naar 5.659 duizend barrels. De fluctuaties kunnen te maken hebben met veranderingen in de vraag naar geraffineerde producten of aanpassingen in de raffinagecapaciteit.

Export en Exportwaarde

- **Exportvolume:** Het exportvolume van olie vertoont een dalende trend van 2.468 duizend barrels in 2019 naar een verwachte 2.266 duizend barrels in 2025. Deze daling kan worden veroorzaakt door interne consumptie, productieproblemen, of veranderingen in wereldwijde marktvraag.
- **Exportwaarde:** De waarde van de olie-export steeg van USD166 miljoen in 2019 naar een piek van USD274 miljoen in 2021, maar daalde daarna naar USD178 miljoen in 2023. De fluctuerende exportwaarde is deels te wijten aan variaties in de wereldmarktprijs voor olie, die sterk fluctueren, zoals blijkt uit de cijfers.
- **Investerings:** De investeringen in de olie-industrie vertonen aanzienlijke variaties, met een piek van USD268 miljoen in 2019 die vervolgens daalt tot een minimum van USD69 miljoen in 2022, gevolgd door een stijging naar USD 132 miljoen in 2024. Deze fluctuaties kunnen worden veroorzaakt door veranderingen in investeringsstrategieën, economische omstandigheden, en de noodzaak voor technologische upgrades of uitbreidingen.
- **Wereldmarktprijs:** De wereldmarktprijs voor olie vertoont grote schommelingen, van USD 64.03 per barrel in 2019 tot een piek van USD 99.80 in 2022, en een daling naar USD 82.60 in 2023. Deze prijsvolatiliteit beïnvloedt de exportwaarde en kan bijdragen aan de fluctuaties in investeringen en overheidsinkomsten.

Overheidsinkomsten:

- **Directe belasting:** De loonbelasting voor werknemers blijft stabiel rond de USD 23 miljoen per jaar, terwijl de winstbelasting fluctuaties vertoont, met een piek van USD 143 miljoen in 2022 en een verwachte daling naar USD 115 miljoen in 2025. De schommelingen in winstbelasting kunnen het gevolg zijn van variaties in olie-inkomsten en de financiële prestaties van het oliebedrijf.
- **Indirecte belasting:** Dividendinkomsten vertonen ook fluctuaties, met een piek van USD144 miljoen in 2022 en een verwachte daling naar USD 107 miljoen in 2024. Dit kan samenhangen met veranderingen in de winstgevendheid van staatsolie of wijzigingen in de beleid ten aanzien van dividenduitkeringen.
- **Aantal Werknemers:** Het aantal werknemers in de sector toont een lichte toename van 1.037 in 2023 naar een verwachte 1.167 in 2025. Dit kan duiden op een uitbreiding van de sector of een toename van de arbeidskrachten vanwege nieuwe projecten of een hogere productiecapaciteit.

Figuur 6.6.1: Gemiddelde prijs van (Brent) ruwe olie 2020-2025

Bron: werelddbank CMO-Historical-Data-Annual en CMO April2024 Forecasts

6.7 Ontwikkelingen in de Toerisme Sector

Ontwikkelingen in Suriname

Het toerisme in Suriname bevindt zich op een cruciaal keerpunt, met kansen om te groeien en tegelijkertijd uitdagingen aan te pakken die de sector al geruime tijd teisteren. Een strategisch kader om de toerismesector te versterken zal cruciaal zijn het komend jaar, met de nadruk op duurzaamheid, infrastructuurontwikkeling, en het vergroten van de internationale aantrekkingskracht van en voor Suriname. Om deze strategie te bereiken zijn er doelen vastgesteld voor de sector;

- Het aantrekken van meer internationale toeristen (terug gaan naar periode voor de COVID-pandemie);
- Verhoging van de toeristische bestedingen per bezoeker;
- Verbetering van de toeristische infrastructuur, met speciale aandacht voor regionale luchthavens en accommodaties in natuurgebieden.

Om deze doelen te bereiken, worden de volgende strategieën voorgesteld:

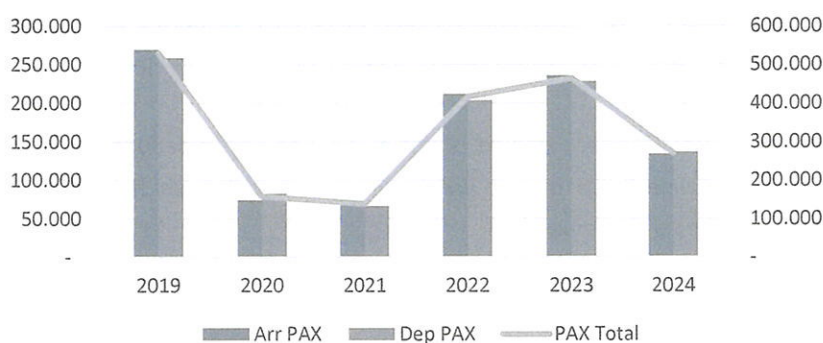
- *Marketingcampagnes:* Gericht op ecotoerisme en cultureel toerisme, met gebruik van digitale platformen en deelname aan internationale beurzen. Hier wordt reeds invulling aangegeven door de verschillende instanties met de bijbehorende festivals. Het culinaire festival 'Fosten Kukru Fesa' vertegenwoordigt een belangrijk instrument in de promotie en het behoud van het culinaire en culturele erfgoed van Suriname. Met zijn strategische uitbreiding tijdens de derde editie, toont het festival zijn groeiende belang binnen de samenleving en zijn potentieel om bij te dragen aan de culturele identiteit en economische ontwikkeling van het land. Het festival kan worden gepositioneerd als een instrument voor culturele diplomatie, waarbij Suriname zijn culinaire erfgoed internationaal promoot, wat kan bijdragen aan een positievere imago van het land.
- *Infrastructuurinvesteringen:* Verbetering van de faciliteiten op de Johan Adolf Pengel Internationale Luchthaven en uitbreiding van wegen naar belangrijke toeristische bestemmingen. De renovatie van Johan Adolf Pengel International Airport in Suriname creëert vooruitzichten voor groei en economische stimulans van de toerisme sector. De renovatie van de Johan Adolf Pengel International Airport in Suriname is gericht op capaciteitsuitbreiding en modernisering, welke is gebaseerd op de

efficiëntie van passagiers- en vrachstromen te verbeteren en om een impuls te geven aan de economische groei en het toerisme in het land. De renovatie omvat onder meer de vergroting van de terminalfaciliteiten, de installatie van jet-bridges, en de modernisering van de bagage- en beveiligingssystemen. Dit project zal Suriname beter positioneren om in te spelen op de groeiende passagiersaantallen en de toenemende vrachtactiviteiten, en draagt daarmee bij aan de toekomstige ontwikkeling van het land.

- *Duurzaamheidsinitiatieven:* Bevordering van eco-vriendelijke accommodaties en programma's voor natuurbescherming. Het huidige toerismeklimaat in Suriname wordt gekenmerkt door zowel positieve als negatieve factoren. Hoewel er een groeiende interesse is in ecotoerisme en avontuurlijke reizen, kampt de sector met uitdagingen zoals beperkte infrastructuur en een gebrek aan internationale naamsbekendheid.

Marktanalyse Suriname

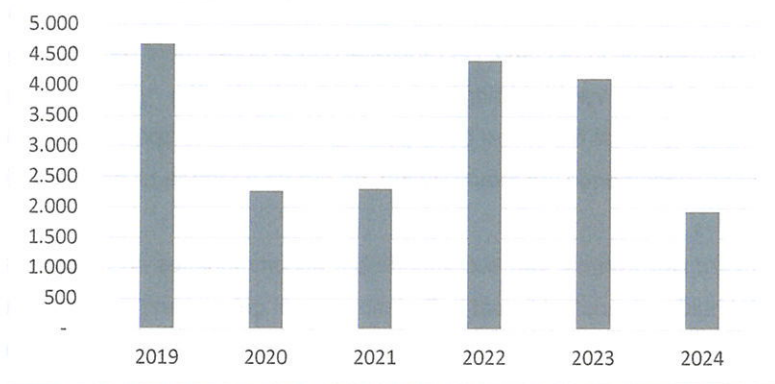
De belangrijkste doelmarkten voor Suriname zijn Europa, Noord-Amerika, en het Caribisch gebied. Het profiel van de gemiddelde toerist bestaat uit eco-toeristen, avontuurlijke reizigers, en cultuurzoekers. Deze groepen zoeken naar unieke ervaringen en bestemmingen die buiten de gebaande paden liggen. Suriname concurreert met andere Caribische en Zuid-Amerikaanse bestemmingen zoals Costa Rica, Belize, en Guyana. Deze landen hebben reeds gevestigde toerismemarken en profiteren van betere infrastructuur en meer regelmatige verbindingen met grote internationale luchthavens.

Figuur 6.7.1: Weergave van aantal aankomende en vertrekkende passagiers

Bron: Luchthavenbeheer.* Cijfers gebaseerd op januari – juli 2024

De tabel en figuur hierboven geven een overzicht van het aantal passagiers (zowel aankomend als vertrekkend) en vluchtbewegingen tussen 2019 en 2024. In 2019 (Pre-pandemie) kan gesteld worden dat het de normale situatie was vóór de COVID-19-pandemie, met een totaal van 528.999 passagiers en 4.679 vluchtbewegingen. In 2020-2021 (de pandemie jaren) waren er een drastische daling te bespeuren van binnen de toerisme sector, met een afname van ruim 70procent in het totale aantal passagiers ten opzichte van 2019. Het aantal vluchtbewegingen daalde met ongeveer 50procent. In 2021 waren er lichte fluctuaties, maar desondanks bleef in een diep dal, met minimale veranderingen ten opzichte van 2020.

Figuur 6.7.2: Aantal vluchtbewegingen 2019 – juli 2024

Bron: Luchthavenbeheer.* Cijfers gebaseerd op januari – juli 2024

Het toerisme begon zich sterk te herstellen in 2022, met een verdrievoudiging van het aantal passagiers en een bijna verdubbeling van de vluchtbewegingen vergeleken met 2021. Dit wijst op een hernieuwde vraag naar reizen en verbeterde reisomstandigheden. De hersteltrends zette door in 2023, met verdere groei in passagiersaantallen (+11,6 procent). Het aantal vluchtbewegingen daalde echter licht, mogelijk door efficiëntere vluchten of capaciteitsbeheer.

Toerisme in het Caraïbisch gebied

De Caribbean Tourism Organization (CTO) volgt verschillende belangrijke trends en ontwikkelingen in de toerismesector van het Caribisch gebied. Enkele belangrijke punten zijn:

1. **Herstel na de Pandemie:** Het Caribisch gebied is bezig met een herstelperiode na de COVID-19-pandemie. Er is een hernieuwde focus op het aantrekken van toeristen en het herstellen van de bezoekersaantallen tot pre-pandemische niveaus.
2. **Diversificatie van Aanbod:** Er wordt steeds meer nadruk gelegd op het diversifiëren van het toeristische aanbod. Dit omvat het ontwikkelen van nieuwe markten zoals ecotoerisme, cultuuroerisme, en avontuurlijke vakanties om een breder publiek aan te trekken.
3. **Duurzaamheid:** Duurzaamheid en milieuvriendelijkheid zijn steeds belangrijker geworden. Veel bestemmingen in het Caribisch gebied investeren in duurzame praktijken en groene initiatieven om het milieu te beschermen en de toeristische impact te minimaliseren.
4. **Digitale Transformatie:** De digitalisering van de toerisme-industrie speelt een grote rol. Dit omvat het gebruik van sociale media, online boekingssysteem, en virtuele tours om de zichtbaarheid te vergroten en de klantbeleving te verbeteren.
5. **Herpositionering en Branding:** Bestemmingen herpositioneren zichzelf vaak op basis van nieuwe trends en klantbehoeften. Branding strategieën worden aangepast om de unieke kenmerken van elke bestemming beter te communiceren.
6. **Gezondheid en Veiligheid:** Er is een grotere nadruk op gezondheids- en veiligheidsmaatregelen, vooral in de context van de pandemie, om het vertrouwen van reizigers te herwinnen en te behouden.

Laatste ontwikkelingen van het Caraïbisch gebied

Volgens de Caribbean Tourism Organization werd er groei waargenomen in de negen bestemmingen die internationale aankomst gegevens rapporteerden voor de periode van januari tot juni 2024, variërend van 2,7 procent in Jamaica tot 27,1 procent in Curaçao. Het aantal bezoekers uit de Verenigde Staten nam in 2024 toe in 21 van de 22 rapporterende bestemmingen, terwijl de resterende bestemming een krimp vertoonde. Internationale reizen vanuit Europa namen toe in zes van de acht rapporterende bestemmingen gedurende de periode van januari tot juni, geleid door de Turks- en Caicoseilanden (71,4 procent) en gevolgd door Curaçao (22,1 procent), Grenada (12,4 procent) en Trinidad en Tobago (11,5 procent). Groei in cruisebezoeken werd gedurende de periode van januari tot juni geregistreerd in negen van de tien rapporterende bestemmingen, variërend van 5,6 procent in Puerto Rico tot 29,0 procent in Antigua en Barbuda.

In de tabel hieronder wordt er een weergave gegeven van de verschillende (ei) landen in het Caraïbisch gebied en de procentuele veranderingen tussen 2023 en 2024. De tabel is gerangschikt hoogste procent verandering naar de laagste.

Tabel 6.7.1: Aankomsten van Bezoekers van het Caraïbisch gebied (2023-2024)

(Ei)Land	2024	2023	procent verandering	Periode
Montserrat	5191	4011	29,42	Jan- Jun
US Virgin Island	543747	431627	25,98	Jan- Jun
Curacao	405724	323808	25,30	Jan- Jul
St. Vincent and the Grenadines	35211	28292	24,46	Jan- April
British Virgin Island	184949	154825	19,46	Jan- Jun
Aruba	737691	619719	19,04	Jan- Jun
Saint Lucia	274094	234424	16,92	Jan- Jul
Grenada	119749	102519	16,81	Jan- Jul
Barbados	431798	370089	16,67	Jan- Jul
Antigua & Barbuda	205004	176355	16,25	Jan- Jul
Dominica	39076	33815	15,56	Jan- Jun
Turks (& Caicos)	408062	359121	13,63	Jan- Jun
Guyana	141078	125064	12,80	Jan- May
Anguilla	47097	42354	11,20	Jan- April
St. Kitts & Nevis	32845	29592	10,99	Jan- Mar
San Juan Airport *	8140218	7381113	10,28	Jan- Jul
Dominican Republic	4475133	4086637	9,51	Jan- Jun
Trinidad & Tobago	200746	183529	9,38	Jan- Jul
Bermuda	92882	87078	6,67	Jan- Jun
Cayman Islands	250699	235370	6,51	Jan- Jun

St. Maarten	258464	244959	5,51	Jan- Jul
Bonaire	108369	102907	5,31	Jan- Jul
Suriname Airport *	134053	129343	3,64	Jan-Jul
Jamaica	1527925	1483717	2,98	Jan-Jun
(El)Land	2024	2023	procent verandering	Periode
Cancun Airport **	13010812	12934144	0,59	Jan-Jul
Montego Bay Airport *	3185700	3170500	0,48	Jan-Jul
Cuba	1463097	1489327	-1,76	Jan-Jul
The Bahamas	650371	669161	-2,81	Jan-April

Bron: James Hepple and Associates VBA (Tourism Analytics)

*Totaal aantal arrivals

** Totaal aantal international arrivals

De meeste Caribische bestemmingen laten een aanzienlijke groei zien in het aantal stopover bezoekers in 2024 in vergelijking met 2023. Dit geeft aan dat het toerisme in de regio sterk herstellende is, na de impact van de COVID-19-pandemie. De grootste procentuele groei is te zien in Montserrat (+29,4 procent), gevolgd door de USVI (+26,0 procent) en Curaçao (+25,3 procent). Dit suggereert een verhoogde belangstelling voor deze bestemmingen, mogelijk als gevolg van succesvolle marketingcampagnes, verbeterde infrastructuur, of andere gunstige omstandigheden.

Met een toename van 29,4 procent in bezoekersaantallen is Montserrat de snelst groeiende bestemming. Dit kan komen door een hernieuwde interesse in minder bekende bestemmingen. US Virgin Island en Curaçao hebben een groei van meer dan 25 procent, wat hun populariteit en aantrekkingskracht bevestigt. Dit kan worden gekoppeld aan verbeterde toegang, aantrekkelijkere aanbiedingen, en mogelijk een hernieuwde focus op de toerismesector. Met 405.724 bezoekers, een toename van 25,3 procent, blijft Curaçao een belangrijke speler in het Caribisch toerisme.

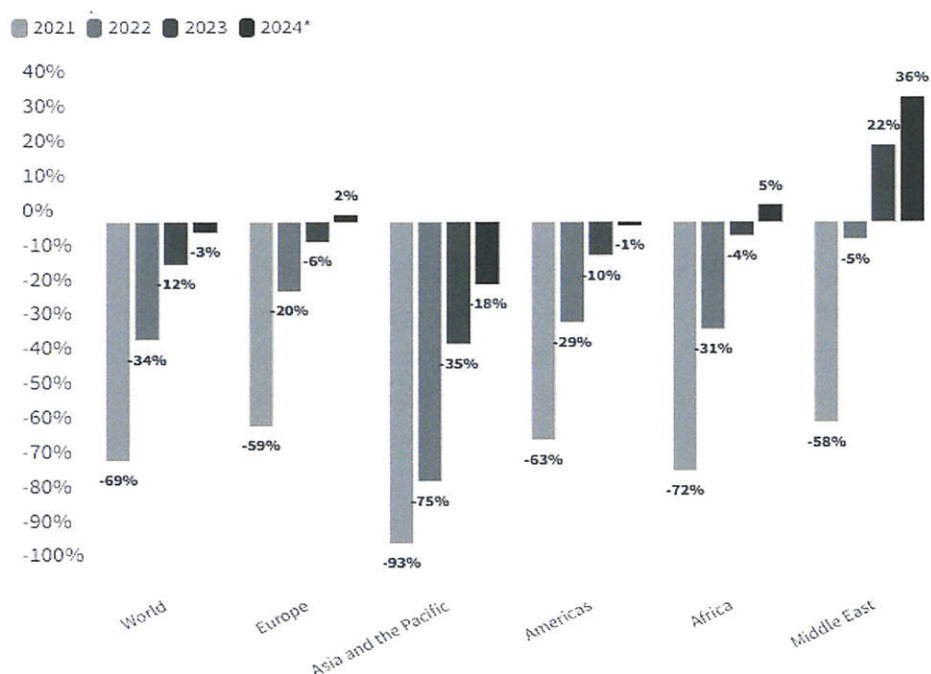
Terwijl Suriname en Jamaica een lichte groei van 3,0 procent tot 3,5 procent zag, daalde het aantal bezoekers naar Cuba met 1,8 procent. Dit kan wijzen op uitdagingen in het aantrekken van toeristen, mogelijk door economische of politieke factoren. De prestaties van Suriname en Jamaica zijn stabiel, maar het toont geen significante groei zoals andere bestemmingen.

Bahama's en Cuba vertonen een daling in bezoekersaantallen met respectievelijk -2,8 procent en -1,76 procent. Dit kan wijzen op concurrentie, infrastructurele problemen, of andere factoren die een negatieve invloed hebben gehad op het toerisme in 2024.

De gegevens suggereren dat het toerisme in het Caribisch gebied over het algemeen sterk groeit in 2024, met uitzondering van een paar locaties zoals de Bahama's en Cuba. Bestemmingen zoals Montserrat, USVI, en Curaçao laten indrukwekkende groeicijfers zien, wat wijst op een succesvolle heropleving van de sector in die gebieden. Dit herstel lijkt te worden aangedreven door effectieve marketing, verbeterde infrastructuur en de aantrekkingskracht van het Caribisch gebied als toeristische bestemming.

Toerisme over de wereld

De World Travel & Tourism Council (WTTC) voorspelt een recordjaar voor Reizen & Toerisme in 2024, waarbij de mondiale economische bijdrage van de sector een recordhoogte van USD 11,1 biljoen zal bereiken. Volgens het Economic Impact Research (EIR) van de wereldwijde toerismeorganisatie voor 2024, zal Reizen & Toerisme een extra USD 770 miljard bijdragen bovenop het vorige record, waarmee het zijn status als mondiale economische krachtpatser onderstreept, door één op de tien dollar wereldwijd te genereren. Naarmate de wereldwijde sector zijn pre-pandemische welvaart overtreft, verwacht de WTTC dat 142 van de 185 geanalyseerde landen hun vorige nationale records zullen overtreffen. In samenwerking met Oxford Economics toont de nieuwste EIR van de WTTC een sector vol kansen, die bijna 348 miljoen banen wereldwijd ondersteunt. Dit vertegenwoordigt een toename van meer dan 13,6 miljoen banen in vergelijking met het hoogste punt in 2019. De uitgaven van internationale bezoekers worden verwacht dicht bij de piek van 2019 te komen, met een verwachte uitgave van USD 1,89 biljoen, terwijl binnenlandse toeristen naar verwachting meer zullen uitgeven dan in enig ander jaar op record, met een prognose van USD 5,4 biljoen.

Figuur 6.7.3: Procentuele veranderingen van Internationale Toeristen arrivals (2019 – 2024)

Bron: UN Tourism/ Wereld Toerisme Organisatie

* procent verandering over 2019

** Voorlopige cijfers.

***Gegevens verzameld door UN Tourism, mei 2024.

****Gepubliceerd: 21/05/2024.

Internationale aankomsten (overnachtbezoekers) bereikten 97procent van de niveaus van 2019 in het eerste kwartaal van 2024, wat wijst op een bijna volledig herstel van de cijfers vóór de pandemie. Ongeveer 285 miljoen toeristen reisden internationaal in de eerste drie maanden van 2024, ongeveer 20procent meer dan in dezelfde periode van 2023. Deze resultaten werden ondersteund door aanhoudende sterke vraag, de opening van Aziatische markten, evenals door verbeterde luchtverbindingen en visumfaciliteiten.